

Sergiy Balaniuk*

<https://orcid.org/0009-0009-1771-6826>

Akademia Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie

SYTUACJA UKRAIŃSKICH PRZEDSIĘBIORSTW I ICH STRATY W CZASIE ROSYJSKIEJ AGRESJI

THE SITUATION OF UKRAINIAN ENTERPRISES AND THEIR LOSSES DURING RUSSIAN AGGRESSION

ABSTRAKT: W artykule przeprowadzono kompleksową analizę wpływu pełnoskalowej rosyjskiej agresji zbrojnej na funkcjonowanie oraz działalność ukraińskich przedsiębiorstw różnych kategorii, w szczególności mikro-, małych i średnich, które są kluczowymi podmiotami ukraińskiej gospodarki. Głównym celem prowadzonych rozważań było określenie skali bezpośrednich i pośrednich strat gospodarczych, ocena makroekonomicznych skutków wojny, a także analiza skuteczności działań polityki państwowej i wsparcia międzynarodowego w celu zapewnienia stabilności w sferze biznesu oraz zapewnienie bezpieczeństwa ekonomicznego Ukrainy. Przeprowadzona analiza opiera się na podejściu interdyscyplinarnym z wykorzystaniem metod ekonomiczno-statystycznych i analitycznych, a także analizy porównawczej i korelacyjnej oficjalnych danych statystycznych oraz informacji zawartych w raportach organizacji międzynarodowych.

Rosyjska agresja zbrojna dotknęła wszystkie rodzaje przedsiębiorstw Ukrainy, powodując znaczny spadek produkcji, przerwy w łańcuchach logistycznych i utratę rynków zbytu. Jednocześnie inicjatywy państwowe i międzynarodowa pomoc finansowa sprzyjały dostosowaniu działalności przedsiębiorstw do warunków wojennych i utrzymaniu potencjału rozwoju w okresie powojennym.

Wyniki badania wskazują na głęboki negatywny wpływ rosyjskiej agresji zbrojnej na gospodarkę, w szczególności znaczny spadek PKB, presję inflacyjną, utratę siły roboczej, zniszczenie infrastruktury i połączeń logistycznych. Jednocześnie małe i średnie przedsiębiorstwa pozostają podstawą gospodarki, odgrywając ważną rolę w tworzeniu miejsc pracy i utrzymaniu stabilności społecznej i bezpieczeństwa ekonomicznego. Analiza państwowych programów wsparcia, w szczególności instrumentów kredytowych, zachęt podatkowych, dotacji i inicjatyw, wykazała ich pozytywną rolę pod warunkiem aktywnego zaangażowania biznesu. Jednocześnie ograniczenia spowodowane zwiększonym obciążeniem podatkowym i zaostrzeniem kontroli stwarzają dodatkowe wyzwania dla przedsiębiorstw.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo ekonomiczne, rosyjska agresja, straty gospodarcze, mikro przedsiębiorstwa, średnie przedsiębiorstwa

ABSTRACT: The article provides a comprehensive analysis of the impact of Russia's full-scale armed aggression on the functioning and operations of various categories of Ukrainian enterprises, particularly micro, small, and medium-sized enterprises, which are key players in the Ukrainian economy. The main goal of the study was to determine the scale of direct and indirect economic losses, assess the macroeconomic consequences of the war, and analyze the effectiveness of state policy measures and international support to ensure business stability and ensure Ukraine's economic security. The analysis is based on an interdisciplinary approach using economic, statistical, and analytical methods, as well as comparative and correlational analysis of official statistical data and information contained in reports from international organizations.

* dr **Sergiy Balaniuk**, Akademia Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie

 <https://orcid.org/0009-0009-1771-6826>

Copyright (c) 2025 Sergiy Balaniuk. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International License.

Russian armed aggression affected all types of Ukrainian enterprises, causing a significant decline in production, disruptions in logistics chains, and loss of markets. At the same time, state initiatives and international financial assistance helped enterprises adapt to wartime conditions and maintain their development potential in the postwar period. The study's findings indicate a profound negative impact of Russian military aggression on the economy, particularly a significant decline in GDP, inflationary pressures, labor losses, and the destruction of infrastructure and logistical connections. At the same time, small and medium-sized businesses remain the backbone of the economy, playing a crucial role in job creation and maintaining social stability and economic security. An analysis of state support programs, particularly credit instruments, tax incentives, subsidies, and initiatives, revealed their positive impact provided business actively engages. At the same time, restrictions caused by increased tax burdens and tightened controls pose additional challenges for businesses.

KEYWORDS: economic security, Russian aggression, economic losses, microenterprises, medium-sized enterprises

WPROWADZENIE

Pełnoskalowa rosyjska agresja zbrojna przeciwko Ukrainie, która rozpoczęła się w lutym 2022 roku, spowodowała bezprecedensowe wyzwania dla gospodarki narodowej i działalności przedsiębiorstw we wszystkich sektorach. Ukraiński biznes poniósł zarówno straty bezpośrednie — zniszczenie i uszkodzenie mocy produkcyjnych, infrastruktury logistycznej, magazynów, środków transportu i innego mienia, jak i pośrednie — utratę rynków zbytu, zakłócenia w łańcuchach dostaw, spadek popytu, wzrost kosztów operacyjnych, odpływ wykwalifikowanej siły roboczej. Te wszystkie czynniki zaburzyły stabilność gospodarczą i bezpieczeństwo ekonomiczne Ukrainy, rozumiane jako ekonomiczne podstawy funkcjonowania Ukrainy, będące jednym z kluczowych elementów bezpieczeństwa narodowego¹.

Według dostępnych szacunków, skutki gospodarcze pełnoskalowej rosyjskiej agresji zbrojnej doprowadziły już do znacznego spadku produktu krajowego brutto Ukrainy o 28,8% w 2022 roku², a łączna wartość szkód wyrządzonych gospodarce, obejmująca zarówno bezpośrednie zniszczenia infrastruktury, jak i straty pośrednie, szacowana jest na ponad 170 mld USD³.

Sytuacja ukraińskich przedsiębiorstw jest niezwykle skomplikowana, gdyż ich straty mają nie tylko krótkoterminowy, ale i długoterminowy wpływ, który objawia się spadkiem atrakcyjności inwestycyjnej, pogorszeniem konkurencyjności przedsiębiorstw i spowolnieniem procesów odbudowy. Wskaźniki te bezpośrednio warunkują bezpieczeństwo ekonomiczne Ukrainy oraz zdolność ukraińskiej gospodarki do zaspokojenia potrzeb społecznych. W tych warunkach szczególnie aktualnym staje się badanie specyfiki i skali zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich strat.

Celem niniejszego badania jest kompleksowa analiza bezpośrednich i pośrednich strat ekonomicznych ukraińskich przedsiębiorstw spowodowanych pełnoskalową agresją rosyjską, z uwzględnieniem skali zniszczeń, spadku aktywności gospodarczej i zmian strukturalnych w działalności gospodarczej. Badanie ma na celu zidentyfikowanie kluczowych czynników powodujących te straty, ocenę ich wpływu na funkcjonowanie przedsiębiorstw oraz sformułowanie propozycji dotyczących zwiększenia odporności i zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw w warunkach wyzwań

¹ A. Wasiuta, *Bezpieczeństwo ekonomiczne, [w.] Vademecum bezpieczeństwa*, red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Kraków 2018, s. 88.

² *Трекер економіки під час війни* <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> [dostęp: 24.07.2025].

³ <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/pryami-zbitki-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-zrosli-do-170-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-listopad-2024-roku/> [dostęp: 24.07.2025].

wojennych i powojennych. Wśród celów szczegółowych należy wymienić: 1. przeprowadzenie kompleksowej analizy wpływu pełnoskalowej agresji rosyjskiej na funkcjonowanie ukraińskich przedsiębiorstw różnych kategorii (mikro-, małych i średnich), z uwzględnieniem zarówno sektorów, które poniosły największe straty, jak i tych, które wykazały wzrost w warunkach gospodarki wojennej; 2. ocenę makroekonomicznych skutków agresji dla Ukrainy poprzez badanie dynamiki kluczowych wskaźników — produktu krajowego brutto, poziomu inflacji, zmian strukturalnych w gospodarce oraz wielkości międzynarodowego wsparcia finansowego; 3. przeanalizowanie działania polityki państwowej mające na celu wsparcie i przywrócenie działalności gospodarczej w warunkach wojny oraz określić ich skuteczność w zapewnianiu stabilności biznesu.

Podstawą metodologiczną badania jest kompleksowe, interdyscyplinarne podejście do analizy wpływu agresji wojennej na funkcjonowanie ukraińskich przedsiębiorstw różnych kategorii. Aby osiągnąć wyznaczone cele, zastosowano zbiór naukowych, ekonomiczno-statystycznych, analitycznych i empirycznych metod, które pozwalają na wszechstronną ocenę zarówno ilościowych, jak i jakościowych aspektów badanego zjawiska.

BIEŻĄCE TENDENCJE I WYZWANIA DLA UKRAIŃSKICH PRZEDSIĘBIORSTW W ZWIĄZKU Z ROSYJSKĄ AGRESJĄ ZBROJNĄ

Rosyjska agresja zbrojna przeciwko Ukrainie rozpoczęła się już w 2014 roku od aneksji Krymu i wojny hybrydowej na Donbasie⁴. Ten długotrwały konflikt zbrojny stał się pierwszym poważnym wyzwaniem dla ukraińskiej gospodarki i przedsiębiorstw, które musiały dostosować się do nowych realiów w warunkach niestabilności, strat i ciągłego zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego, a w dalszej kolejności narodowego. Straty materialne Ukrainy w wyniku okupacji Krymu i części obwodów donieckiego i ługańskiego jeszcze w 2018 roku wyniosły 98,4 mld dolarów, co miało znaczący negatywny wpływ na gospodarkę Ukrainy⁵. Pełnoskalowa inwazja, rozpoczęta 24 lutego 2022 roku, stała się najpotężniejszym ciosem dla ukraińskiej gospodarki w całej jej najnowszej historii. Skala zniszczeń, niszczenie infrastruktury i przedsiębiorstw, a także znaczne straty kapitału ludzkiego doprowadziły do gwałtownego spadku produkcji, zmniejszenia wolumenu eksportu i obniżenia poziomu aktywności inwestycyjnej. Spowodowało to głęboki kryzys gospodarczy, którego skutki są odczuwalne nie tylko na poziomie makroekonomicznym, ale także w codziennej działalności każdego przedsiębiorstwa i przedsiębiorcy w całym kraju. Spadek realnego PKB, który Ukraina odnotowała w 2022 roku, był największy od 1991 roku, a znaczna liczba przedsiębiorców zawiesiła swoją działalność na początku pełnoskalowej inwazji zbrojnej⁶. Znaczący wpływ na sytuację ukraińskich przedsiębiorstw miały takie czynniki, jak: blokada morska portów, która utrudniła lub uniemożliwiła eksport i import towarów, intensywne działania zbrojne na terytorium państwa, które doprowadziły do zniszczenia zakładów

⁴ J. Roston-Żmuda, *Military Conflict in Ukraine and Its Economic Impact*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia Sectio M”, vol. VIII, 2023, s. 237-238.

⁵ Лавер О. Матяшовська Б. Шумило Н. Матеріальні втрати та втрати народонаселення української держави внаслідок агресії російської федерації. Науковий вісник Ужгородського університету. DOI: 10.24144/2523-4498.1(40).2019.170229

⁶ Т. Мельник, Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення, „Journal of Innovations and Sustainability”, 7(3), 2023, <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>.

produkcyjnych, a także regularne ostrzały raketowe, które spowodowały szkody zarówno w infrastrukturze poszczególnych przedsiębiorstw, jak i w państwowej infrastrukturze krytycznej. Na szczególną uwagę zasługują zniszczenia infrastruktury energetycznej — ostrzał elektrowni, linii energetycznych i podstacji powoduje częste i długotrwałe przerwy w dostawach energii elektrycznej, co utrudnia lub nawet uniemożliwia normalne funkcjonowanie wielu przedsiębiorstw.

Ponadto powszechna mobilizacja ludności zmniejszyła liczbę wykwalifikowanych pracowników, powodując niedobór siły roboczej i zmuszając przedsiębiorstwa do poszukiwania nowych form organizacji pracy, dostosowywania procesów produkcyjnych lub tymczasowego zawieszania działalności.

Wszystkie te czynniki zmusiły ukraińskie przedsiębiorstwa do pracy w warunkach wyjątkowej niestabilności, ciągłego ryzyka i ograniczeń zasobów, co ma istotny wpływ na ich wydajność, wyniki finansowe i zdolność do odbudowy. Jednak międzynarodowe wsparcie finansowe dla rządu Ukrainy odgrywa kluczową rolę w łagodzeniu negatywnych skutków wojny dla przedsiębiorstw. Dzięki tej pomocy przedsiębiorstwa mają możliwość otrzymywania bezpośrednich dotacji i subsydiów, które wspierają ich działalność operacyjną. Ponadto międzynarodowe wsparcie pomaga utrzymać siłę nabywczą ludności, co jest ważnym czynnikiem stabilizacji rynku wewnętrznego i zapewnienia popytu na towary i usługi nawet w warunkach wojny.

SEKTOROWA DYFERENCJACJA STRAT I WZROSTU PRZEDSIĘBIORSTW W WARUNKACH GOSPODARKI WOJENNEJ

W strukturze ukraińskiej gospodarki dominują mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, które stanowią większość wszystkich struktur biznesowych. Te kategorie przedsiębiorstw odgrywają kluczową rolę w tworzeniu miejsc pracy, zapewnianiu stabilności społecznej i kształtowaniu produktu krajowego brutto. Stanowią one podstawę małego i średniego biznesu, który wspiera dynamikę rozwoju gospodarczego, zwłaszcza w regionach. Znaczna część zatrudnienia przypada właśnie na te przedsiębiorstwa, co czyni je ważnymi podmiotami polityki gospodarczej państwa. Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią 99,98% wszystkich ukraińskich przedsiębiorstw i generują 64% wartości dodanej oraz zapewniają około 74% miejsc pracy w Ukrainie⁷. To właśnie te przedsiębiorstwa najbardziej ucierpiały w wyniku rozpoczęcia pełnoskalowej inwazji. Rosyjska agresja zbrojna wywołała panikę, która spowodowała tymczasowe zawieszenie działalności wielu firm, a także masową migrację pracowników do bezpieczniejszych regionów lub za granicę. Taka sytuacja stanowiła poważne wyzwanie dla stabilności małych i średnich przedsiębiorstw w pierwszych dniach wojny. Od początku pełnej inwazji 64% małych i średnich przedsiębiorstw tymczasowo zawiesiło lub ograniczyło swoją działalność. Jednak zdecydowana większość wznowiła tę działalność po jakimś czasie. Od początku pełnoskalowej inwazji 90%

⁷ Informacja dostępna na stronie: <https://www.undp.org/ukraine/publications/assessment-wars-impact-micro-small-and-medium-enterprises-ukraine?fbclid=IwAR2UqHzWnyVtRONMuI7NZPGRsxYTre4Wdi0LVsxYzNCDaDTyVPeyI3cFEUg> [dostęp: 20.07.2025 r.].

ukraińskich firm wznowiło swoją działalność. W październiku 2023 roku tylko 9,6% przedsiębiorstw, które zawiesiły swoją działalność, było zagrożonych całkowitym zamknięciem⁸.

Kolejnym poważnym ciosem dla ukraińskich przedsiębiorstw były liczne przerwy i ograniczenia w dostawach energii elektrycznej spowodowane rozległymi zniszczeniami infrastruktury energetycznej w wyniku rosyjskich ostrzałów. System energetyczny kraju uległ znacznym zniszczeniom, co doprowadziło do niestabilności w dostawach energii elektrycznej, zwłaszcza w regionach położonych w pobliżu obszarów aktywnych działań wojennych. Brak stabilnych dostaw energii elektrycznej powodował częste przestoje w produkcji, zatrzymanie procesów technologicznych, a także wzrost kosztów operacyjnych z powodu konieczności korzystania z alternatywnych źródeł energii lub systemów rezerwowych. Około 76% ukraińskich przedsiębiorstw potwierdziło negatywny wpływ odcięć energii elektrycznej na ich działalność⁹. Taki stan szczególnie utrudnia działalność przedsiębiorstw zmechanizowanych zmniejszając ich wydajność i konkurencyjność. W warunkach pełnoskalowej inwazji zbrojnej takie problemy dodatkowo wzmocniały presję ekonomiczną na biznes, opóźniały odbudowę i rozwój przedsiębiorstw, stwarzając dodatkowe wyzwania dla stabilności całej ukraińskiej gospodarki. Po destrukcyjnym 2022 roku w 2023 roku nastąpiła stabilizacja i względny wzrost gospodarczy w porównaniu z poprzednim rokiem, pomimo trwających brutalnych działań wojennych, regularnych przerw w dostawach energii elektrycznej, ostrzałów raketowych infrastruktury i obiektów cywilnych, a także znacznej migracji ludności za granicę. Wzrost PKB w 2023 roku wyniósł 5% w porównaniu z 2022 rokiem¹⁰. Taki wzrost gospodarczy stał się możliwy dzięki połączeniu międzynarodowej pomocy finansowej i humanitarnej, a także skutecznej adaptacji biznesu do nowych warunków gospodarki wojennej. Przedsiębiorstwa nauczyły się pracować w warunkach niestabilności, zoptymalizowały procesy produkcyjne, poszukiwały alternatywnych kanałów dostaw i zbytu, co sprzyjało stopniowemu ożywieniu gospodarstwu nawet w warunkach ciągłych wyzwań. Ponadto przedsiębiorstwa przeszły na zarządzanie kryzysowe, przeprowadzały analizę ryzyka i scenariuszy, optymalizację procesów produkcyjnych, specjalne zarządzanie łańcuchami dostaw, planowanie na wypadek sytuacji nadzwyczajnych¹¹.

Wśród branż, które wykazały najszybsze tempo ożywienia, można wyróżnić budownictwo, które mimo trudnych warunków wykazało znaczny wzrost w 2023 roku. Duże środki finansowe przeznaczone na odbudowę infrastruktury, która uległa zniszczeniu w wyniku rosyjskich ostrzałów raketowych i działań wojennych, przyczyniły się do znacznego wzrostu popytu inwestycyjnego w tym sektorze. Dzięki tym inwestycjom zrealizowano zakrojone na szeroką skalę projekty kompleksowej przebudowy dróg, mostów, budynków mieszkalnych, obiektów komunalnych i przemysłowych. Według danych Państwowego Urzędu Statystycznego, w okresie styczeń–wrzesień

⁸ <https://www.village.com.ua/village/business/news/348005-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyni-90-ukrayinskih-kompaniy-vidnovili-robotu-doslidzhennya> [dostęp: 20.07.2025 r.].

⁹ Informacja dostępna na stronie: <https://forbes.ua/news/trivali-vidklyuchennya-elektroenergii-vplivayut-na-robotu-76-kompaniy-opituvannya-19092024-23725> [dostęp: 26.07.2025 r.].

¹⁰ Informacja dostępna na stronie: <https://stat.gov.ua/uk/news/zdiysneno-otsinku-vvp-za-2024-rik> [dostęp: 30.07.2025 r.].

¹¹ А. Дацюк, К. Процак, Т. Городня, Адаптація бізнесу в умовах війни, “Економіка і суспільство”, <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-8>

2023 roku sektor budowlany zwiększył swoje przychody o 20,9% w porównaniu z analogicznym okresem w 2022 roku¹². Wskaźnik ten świadczy o istotnej roli budownictwa w odbudowie gospodarczej kraju i tworzeniu nowej bazy dla dalszego rozwoju. Odbudowa infrastruktury przyczyniła się również do tworzenia nowych miejsc pracy i przyciągania dodatkowych zasobów do regionów dotkniętych działaniami wojennymi. W ten sposób branża budowlana stała się nie tylko motorem wzrostu gospodarczego, ale także ważnym czynnikiem poprawy warunków życia społeczności ukraińskich w okresie powojennym.

Kolejną branżą, która wykazała się ożywieniem i wzrostem w warunkach gospodarki wojennej, był przemysł przetwórczy. Wzrost w tym sektorze wynikał przede wszystkim ze zwiększonego popytu na materiały inżynieryjne i budowlane, które były niezbędne do realizacji zakrojonych na szeroką skalę projektów odbudowy infrastruktury. Ponadto nastąpiło zwiększenie bazy surowcowej rolnictwa, w szczególności w produkcji żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, co dodatkowo stymulowało rozwój przemysłu przetwórczego. Według danych Państwowego Urzędu Statystycznego produkcja przemysłowa w Ukrainie wzrosła o 6,8% w 2023 roku (po znacznym spadku o 36,7% w 2022 roku). W 2024 roku, według zaktualizowanych danych, wzrost wyniósł 3,6%, co świadczy o kontynuacji tendencji ożywienia w tym sektorze. Wskaźniki te podkreślają stopniowe odbudowywanie mocy produkcyjnych i wzmacnianie potencjału przemysłowego kraju nawet w trudnych warunkach trwającego konfliktu zbrojnego w wyniku pełnoskalowej inwazji zbrojnej przez państwo agresora¹³. Sektor handlowy również wykazuje pozytywną dynamikę wzrostu, co świadczy o stopniowym ożywieniu popytu konsumpcyjnego nawet w tak trudnych warunkach. Według prognoz, w 2024 roku obroty detaliczne w Ukrainie osiągną około 2,184 bln hrywien, czyli o 17,7% więcej niż w 2023 roku (1,822 bln hrywien)¹⁴. Pozytywna tendencja obserwowana jest również w przeliczeniu na dolary, gdzie obroty rosną o 3,1%. Jednocześnie, pomimo tego postępu, rynek handlowy nadal boryka się z szeregiem negatywnych czynników, które utrzymują się z poprzednich lat, wśród których można wymienić niestabilność łańcuchów logistycznych, wahania siły nabywczej ludności, a także zagrożenia dla bezpieczeństwa związane z działaniami wojennymi.

OCENA MAKROEKONOMICZNYCH SKUTKÓW AGRESJI FEDERACJI ROSYJSKIEJ: ANALIZA DYNAMIKI PKB, INFLACJI, ZMIAN STRUKTURALNYCH I MIĘDZYNARODOWEGO WSPARCIA FINANSOWEGO DLA UKRAINY

Ukraińskie przedsiębiorstwa funkcjonują w niezwykle trudnej sytuacji makroekonomicznej spowodowanej pełnoskalową rosyjską agresją zbrojną. Mimo pozytywnej dynamiki wzrostu produktu krajowego brutto, gospodarka kraju nadal nie powróciła do poziomu sprzed wojny. Znaczny wzrost gospodarczy w wysokości około 5% w 2023 roku został zapewniony przede wszystkim dzięki szeroko zakrojonemu międzynarodowemu wsparciu finansowemu i humanitarnemu.

¹² Informacja dostępna na stronie: <https://forbes.ua/news/obsyag-budivnitstva-u-2023-rotsi-zris-na-226-04042024-20331> [dostęp: 22.07.2025 r.].

¹³ Informacja dostępna na stronie: <https://artsel.com.ua/news/produkcija-v-ukraini-v-2024-roci-zbilshilasya-na-3-6/> [dostęp: 28.07.2025 r.].

¹⁴ Informacja dostępna na stronie: https://ubn.news/pl/obroty-detaliczne-w-ukrainie-wzrosly-o-18-ale-jedna-trzecia-przychodow-ze-sprzedazy-detalicznej-odbywa-sie-w-cieniu/?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 23.07.2025 r.].

Jednocześnie należy wziąć pod uwagę, że wskaźnik ten opierał się na bardzo niskiej podstawie statystycznej, ponieważ rok 2022 był rokiem największego spadku gospodarczego w historii Ukrainy. To właśnie głęboka recesja w poprzednim roku stworzyła warunki do stosunkowo wysokiego tempa ożywienia gospodarczego, co jednak nie oznacza pełnego powrotu do przedwojennego poziomu aktywności gospodarczej. Już w 2024 roku tempo wzrostu ukraińskiej gospodarki zaczęło spowalniać, a jednocześnie nasiliło się szereg negatywnych czynników. Wśród nich – trwające działania zbrojne, które nadal powodują znaczną niepewność dla biznesu, a także zakrojona na szeroką skalę mobilizacja, która zmniejsza dostępność siły roboczej. W rezultacie wzrost PKB w 2024 roku wyniósł 3,8%¹⁵. Ważnym czynnikiem jest także migracja obywateli Ukrainy zdolnych do pracy za granicę w poszukiwaniu bezpieczeństwa i lepszych warunków życia, co negatywnie wpływa na potencjał ożywienia rynku pracy i gospodarki. Wyzwania te utrudniają proces stabilizacji i wymagają opracowania skutecznych strategii wspierania działalności gospodarczej i zachowania kapitału ludzkiego.

Znaczącym czynnikiem destabilizującym dla ukraińskich przedsiębiorstw pozostaje wysoka inflacja, która negatywnie wpływa na wszystkie aspekty działalności gospodarczej. Wzrost cen surowców, nośników energii, usług transportowych i podstawowych towarów prowadzi do wzrostu kosztów produkcji i spadku siły nabywczej ludności. W rezultacie przedsiębiorstwa są zmuszone albo podnosić ceny własnych produktów, co zmniejsza popyt, albo pracować z minimalnym zyskiem, co pogarsza ich stabilność finansową. Inflacja w 2024 roku wyniosła 12,0% w ujęciu rocznym¹⁶.

Zgodnie z komentarzem ukraińskiego Narodowego Banku, istotnym czynnikiem wzrostu cen i główną przyczyną odchylenia dynamiki cen od prognozy pozostały czynniki tymczasowe, przede wszystkim gwałtowny wzrost cen żywności spowodowany niższymi zbiorami, z drugiej strony, znacznie wzrosła również fundamentalna presja cenowa w związku z dalszym wzrostem kosztów energii i wynagrodzeń w przedsiębiorstwach¹⁷. Przyczyną wysokiej inflacji jest między innymi dewaluacja waluty krajowej – hrywny, która w znacznym stopniu wynika z niestabilności kursu dolara na rynku walutowym. Wahania kursu powodują wzrost kosztów importowanych komponentów i sprzętu, co ma kluczowe znaczenie dla wielu gałęzi przemysłu. Ponadto zwiększone wydatki budżetowe na obronę i wsparcie społeczne również przyczyniają się do presji inflacyjnej.

Czynniki te stwarzają dodatkowe wyzwania dla działalności zagranicznej Ukrainy, wpływając na stan bilansu handlowego i płatniczego. W warunkach wojny, kiedy łańcuchy logistyczne są zakłócone, a możliwości eksportowe ograniczone, utrzymanie stabilności obrotów handlowych z zagranicą staje się niezwykle trudne.

¹⁵ Informacja dostępna na stronie: https://geopolityka.org/20250104/w-2024-roku-ukrainska-gospodarka-wzrosla-o-38-ied/?utm_source=chatgpt.com [dostęp: 02.07.2025 r.].

¹⁶ Informacja dostępna na stronie: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2024> [dostęp: 12.07.2025 r.]

¹⁷ Informacja dostępna na stronie: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2024-rotsi> [dostęp: 03.07.2025 r.]

W Ukrainie istnieje poważny problem deficytu bilansu płatniczego, który wynika przede wszystkim z niekorzystnego bilansu handlowego. Kraj importuje duże ilości sprzętu, nośników energii, artykułów spożywczych i części zamiennych, które są niezbędne do utrzymania produkcji i codziennego życia. Jednocześnie możliwości eksportowe Ukrainy są ograniczone z powodu działań wojennych, zakłóceń w łańcuchach logistycznych i utraty części tradycyjnych rynków zbytu. Powoduje to, że import znacznie przewyższa eksport, tworząc znaczną nierównowagę w handlu zagranicznym.

Ponadto na bilans płatniczy negatywnie wpływają również odpływy kapitału za granicę, w szczególności poprzez przekazy ukraińskich przedsiębiorstw i osób fizycznych, a także wydatki ukraińskich migrantów mieszkających za granicą, ale dokonujących płatności z ukraińskich rachunków bankowych. Czynniki te zwiększają presję na rynek walutowy i pogarszają ogólną stabilność makroekonomiczną, utrudniając utrzymanie zrównoważonej pozycji zewnętrznej gospodarki kraju w warunkach konfliktu zbrojnego.

W 2024 roku deficyt ten wyniósł 13,4 mld USD, co stanowi 7,1% PKB Ukrainy¹⁸. Tak znaczny deficyt bilansu płatniczego powoduje zwiększoną presję na rynek walutowy, co z kolei prowadzi do dewaluacji waluty krajowej – hrywny. Dewaluacja hrywny zwiększa koszt importowanych towarów i zasobów, co ma kluczowe znaczenie dla ukraińskich przedsiębiorstw, zwłaszcza tych, które są uzależnione od importowanych surowców, sprzętu lub zasobów energetycznych. Wzrost kosztów importu prowadzi do wzrostu kosztów produkcji, co zmusza przedsiębiorstwa do podnoszenia cen w celu utrzymania rentowności. Równoległe z tym dewaluacja i wzrost cen obniżają siłę nabywczą ludności, co prowadzi do spadku popytu konsumpcyjnego na towary i usługi. Spadek popytu negatywnie wpływa na wielkość sprzedaży przedsiębiorstw, utrudnia planowanie produkcji i pogarsza sytuację finansową przedsiębiorstw.

Źródłem pokrycia deficytu bilansu płatniczego jest międzynarodowa pomoc finansowa i kredyty otrzymywane przez rząd Ukrainy. Waluta zagraniczna, udzielana przez partnerów kraju, jest wykorzystywana przede wszystkim do finansowania wydatków socjalnych i wypłaty wynagrodzeń w sektorze budżetowym. To z kolei sprzyja utrzymaniu popytu konsumpcyjnego, rozwojowi handlu i branż pokrewnych, co ma pozytywny wpływ na działalność ukraińskich przedsiębiorstw. Głównymi dwustronnymi darczyńcami Ukrainy są Stany Zjednoczone (łącznie 19 mld dolarów), UE (wraz z poszczególnymi krajami członkowskimi – 16 mld dolarów), Kanada (3,6 mld dolarów) i Wielka Brytania (3,4 mld dolarów). Na poziomie wielostronnym największą pomoc udzielają MFW (4,1 mld dolarów), Bank Światowy (5,8 mld dolarów), Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (2,3 mld dolarów)¹⁹. Ministerstwo Finansów Ukrainy oszacowało, że w 2023 roku do budżetu Ukrainy wpłynęło około 42,5 mld dolarów międzynarodowej pomocy finansowej, a łącznie od początku pełnoskalowej agresji zbrojnej do 1 stycznia 2024 roku – około 75 mld

¹⁸ Informacja dostępna na stronie: <https://ukranews.com/ua/news/1062484-defitsyt-potochnogo-rahunku-platizhnogo-balansu-v-2024-stanovyv-13-4-mlrd> [dostęp: 14.05.2025 r.].

¹⁹ Панченко В. Роль міжнародної фінансової допомоги у відбудові економіки України в умовах війни. Економіка, управління та адміністрування. [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-139-143](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-139-143)

dolarów. Finansowanie priorytetowych potrzeb budżetowych kraju, w szczególności wydatków socjalnych, odegrało ważną rolę w utrzymaniu stabilności finansowej państwa.

Ponadto mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa mają możliwość uzyskania pomocy międzynarodowej bezpośrednio w formie dotacji, preferencyjnych kredytów i innych instrumentów finansowych. Takie wsparcie pomaga przedsiębiorstwom dostosować się do realiów wojennych, zapewnia zasoby do modernizacji produkcji, rozszerzenia działalności i utrzymania miejsc pracy. Dzięki temu pomoc międzynarodowa odgrywa kluczową rolę w utrzymaniu stabilności gospodarczej i stymulowaniu odbudowy małych i średnich przedsiębiorstw w Ukrainie.

POLITYKA PAŃSTWOWA WSPIERANIA I PRZYWRACANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W WARUNKACH KONFLIKTU ZBROJNEGO

W warunkach długotrwałej niepewności i wyzwań spowodowanych agresją rosyjską rozwój małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) napotyka szereg istotnych przeszkód. Należą do nich nieprzewidywalna sytuacja w kraju, utrudniająca planowanie i inwestycje, spadek popytu na produkty i usługi spowodowany niestabilnością gospodarczą, a także ostry niedobór siły roboczej spowodowany mobilizacją i migracją ludności. Jednocześnie kapitał ludzki pozostaje kluczowym czynnikiem przyszłego wzrostu gospodarczego Ukrainy, ponieważ to właśnie kompetentni i zmotywowani pracownicy mogą stać się motorem napędowym odbudowy i rozwoju biznesu. Mimo trudności przedsiębiorcy wykazują ostrożny optymizm co do perspektyw gospodarczych kraju, co świadczy o ich gotowości do dostosowania się do nowych realiów i wkładania wysiłków w odbudowę i wzmocnienie gospodarki narodowej.

Według badań 64% przedsiębiorstw w Ukrainie wskazuje następujące problemy:

- spadek siły nabywczej i zmniejszenie konsumpcji produktów i usług;
- wzrost liczby przypadków nieformalnego zatrudniania pracowników;
- znaczny wzrost kosztów produkcji;
- zakaz wyjazdów zagranicznych dla mężczyzn w wieku poborowym, co utrudnia prowadzenie działalności gospodarczej;
- utrudnienia w procesach logistycznych spowodowane zakłóceniami w łańcuchach transportowych i dostawczych;
- trudności z zapewnieniem wystarczającego kapitału obrotowego do utrzymania działalności operacyjnej;
- ograniczone wsparcie ze strony władz państwowych i lokalnych;
- przerwy w dostawach energii elektrycznej, a także wzrost kosztów energii, co negatywnie wpływa na procesy produkcyjne²⁰.

W sytuacji trwającego konfliktu zbrojnego rząd Ukrainy musi bezzwłocznie podjąć skuteczne działania w celu wsparcia przedsiębiorstw. To właśnie dzięki stabilnej działalności gospodarczej

²⁰ Центр економічного відновлення (CER), Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні, Київ 2024, s. 13.

zapewnione są wpływy podatkowe do budżetu państwa, które mają kluczowe znaczenie dla finansowania sił zbrojnych kraju. Wynagrodzenia żołnierzy, a także zakup nowoczesnego sprzętu wojskowego i zaspokojenie potrzeb Sił Obronnych Ukrainy są realizowane właśnie dzięki tym środkom budżetowym. Dlatego wsparcie przedsiębiorstw nie tylko sprzyja stabilności gospodarczej, ale także bezpośrednio wpływa na zdolność kraju do skutecznego przeciwstawiania się agresji zbrojnej.

Po przeanalizowaniu dostępnych środków wsparcia ze strony rządu Ukrainy można wyróżnić kilka kluczowych kierunków państwowej stymulacji biznesu:

- państwowe instrumenty kredytowe;
- inicjatywy i programy wspierające zatrudnienie;
- obniżenie obciążeń podatkowych;
- dotacje na rozpoczęcie nowej działalności gospodarczej;
- pomoc finansowa dla przedsiębiorstw, które zostały zmuszone do przeniesienia swojej działalności z powodu trwającego konfliktu zbrojnego. Według oficjalnych danych około jedna czwarta ukraińskich przedsiębiorstw skorzystała z tych instrumentów wsparcia²¹.

Na osobną uwagę zasługuje fakt, że rząd Ukrainy uruchomił program „Krajowy cashback”, mający na celu stymulowanie zakupu ukraińskich towarów²². Inicjatywa ta ma na celu ożywienie małych i średnich przedsiębiorstw w sektorze produkcyjnym, zwiększenie popytu na produkty krajowe oraz wsparcie rynku wewnętrznego w trudnych warunkach wojny.

Wszystkie inicjatywy rządu mają na celu wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw i mogą skutecznie przyczynić się do ich rozwoju, pod warunkiem aktywnego zaangażowania przedsiębiorców w programy państwowe, a także dotacje i finansowanie od partnerów międzynarodowych. Należy jednak zauważyć, że jednocześnie rząd jest zmuszony do zwiększenia obciążeń podatkowych i wzmocnienia kontroli nad działalnością gospodarczą z powodu deficytu budżetu państwa, który powstał w wyniku zbrojnej napaści. Środki te stwarzają dodatkowe wyzwania dla przedsiębiorstw i wymagają od nich dużej zdolności adaptacyjnej i odpowiedzialności w prowadzeniu działalności gospodarczej w warunkach gospodarki wojennej.

PODSUMOWANIE

Od 2014 roku Ukraina boryka się z długotrwałym konfliktem zbrojnym, który przeszedł w fazę pełnoskalową w lutym 2022 roku, powodując ogromne wyzwania dla gospodarki narodowej i biznesu. Rosyjska agresja zbrojna doprowadziła do znacznych zniszczeń infrastruktury, utraty mocy produkcyjnych i kapitału ludzkiego, co spowodowało głęboki kryzys gospodarczy. Szczególnie odczuwalny był spadek produkcji i ograniczenie eksportu, co negatywnie wpłynęło na klimat inwestycyjny i stabilność finansową kraju. Przedsiębiorstwa, zwłaszcza małe i średnie, napotkały liczne trudności w zapewnieniu ciągłości pracy z powodu działań wojennych, migracji

²¹ Центр економічного відновлення (CER), Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні, Київ 2024, s. 14.

²² Informacja dostępna na stronie: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback> [dostęp: 11 lipca 2025 r.].

pracowników, częstych przerw w dostawach energii elektrycznej i zakłóceń w łańcuchach logistycznych. Jednocześnie, pomimo trudnych warunków, w 2023 r. obserwowano stopniowe ożywienie gospodarcze, które było zapewnione zarówno dzięki międzynarodowej pomocy finansowej, jak i dostosowaniu się przedsiębiorstw do nowych realiów gospodarki wojennej. Najbardziej dynamiczne były takie branże, jak budownictwo i przemysł przetwórczy, które aktywnie wykorzystywały inwestycje w odbudowę infrastruktury i rosnący popyt na produkty. Sektor handlu również wykazał pozytywne tendencje, choć nadal boryka się z szeregiem wyzwań. Jednak ogólnie gospodarka Ukrainy nadal nie osiągnęła poziomu sprzed wojny, a negatywne czynniki, takie jak wysoka inflacja, niedobór siły roboczej i migracja ludności, pozostają istotnymi przeszkodami dla zrównoważonego rozwoju.

Aby wesprzeć biznes w tak trudnych warunkach, rząd Ukrainy wprowadza szereg środków polityki państwowej, w tym programy kredytowe, obniżenie podatków, inicjatywy wspierające zatrudnienie oraz specjalne dotacje dla przedsiębiorstw dotkniętych wojną. Ważnym elementem stał się również program „Krajowy cashback”, mający na celu stymulowanie popytu na ukraińskie produkty oraz wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. Skuteczność tych działań zależy jednak od aktywnego zaangażowania przedsiębiorstw w państwowe i międzynarodowe programy wsparcia. Jednocześnie wojna zmusza rząd do wzmocnienia kontroli nad biznesem i zwiększenia obciążeń podatkowych z powodu deficytu budżetowego, co stwarza dodatkowe wyzwania dla działalności gospodarczej.

Mimo istotnych zagrożeń i trudności, ukraińskie przedsiębiorstwa wykazują zdolność do adaptacji i odbudowy w niezwykle trudnych warunkach. Polityka państwowa i pomoc międzynarodowa mają kluczowe znaczenie dla zapewnienia stabilności gospodarczej i dalszego rozwoju. Kontynuacja systemowego wsparcia dla biznesu, rozwój infrastruktury, zachowanie kapitału ludzkiego i przezwyciężenie zaburzeń równowagi makroekonomicznej pozostają priorytetowymi zadaniami na drodze do ożywienia gospodarczego i stabilności Ukrainy.

BIBLIOGRAFIA REFERENCES LIST

Rosłon-Żmuda J., *Military Conflict in Ukraine and Its Economic Impact*, "Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia Sectio M", vol. VIII, 2023.

Wasiuta A., *Bezpieczeństwo ekonomiczne*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, red. O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Kraków 2018.

Лавер О., Матяшовська Б., Шумило Н., Матеріальні втрати та втрати народонаселення української держави внаслідок агресії російської федерації, *Науковий вісник Ужгородського університету*, DOI: 10.24144/2523-4498.1(40).2019.170229.

Мельник Т., *Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення*, "Journal of Innovations and Sustainability", 7(3), 2023, <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>.

Дацюк А., Процак К., Городня Т., Адаптація бізнесу в умовах війни, "Економіка і суспільство", <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-8>.

Панченко В., Роль міжнародної фінансової допомоги у відбудові економіки України в умовах війни, "Економіка, управління та адміністрування", [https://doi.org/10.26642/ema-2024-2\(108\)-139-143](https://doi.org/10.26642/ema-2024-2(108)-139-143).

OPEN ACCESS

Copyright (c) 2025 Sergiy Balaniuk

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License